

“YOSHLARNI MA’NAVIY TARBIYALASH JARAYONIDA OLIY TA’LIMNING O‘RNI”

Ilmiy rahbar: **Samatov Xurshid**

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Samarqand filiali talabasi

Adilov Alijon

Teli: +998881000061 Gmail: akramovyodgorbek76@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yosh avlodning ma’naviy tarbiyasini shakllantirishda oliy ta’lim muassasalarining roli, vazifalari va istiqbollari tahlil qilinadi. Ma’naviy tarbiya jamiyatning barqaror rivojlanishi va ijtimoiy qadriyatlarning saqlanishida muhim omil hisoblanadi. Oliy ta’lim tizimi esa yoshlarni nafaqat kasbiy bilimlar bilan qurollantirish, balki ularni milliy g‘urur, vatanparvarlik, fuqarolik burchi, axloqiy me’yorlar hamda madaniy merosga hurmat ruhida tarbiyalashda yetakchi institut sifatida namoyon bo‘lmoqda. Maqolada respublikamizda yoshlarga oid davlat siyosati, ayniqsa, Prezident qarorlari, ta’lim sohasidagi islohotlar va oliy ta’lim muassasalarining ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligi asosida tahlil yuritilgan. Shuningdek, ma’naviy tarbiyaning metodik yondashuvlari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, mentorlik tizimi va ijtimoiy muhitning ta’siri ham o‘rganilgan. Maqola xulosasida oliy ta’lim muassasalarida ma’naviy tarbiyani yanada kuchaytirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar ilgari surilgan.*

Kalit so‘zlar: *ma’naviy tarbiya, oliy ta’lim, yoshlar, pedagogik yondashuv, milliy g‘urur, fuqarolik ong, vatanparvarlik, ijtimoiy qadriyatlar, mentorlik, ma’rifiy ishlar, davlat siyosati, zamonaviy ta’lim texnologiyalari.*

Annotation: This article analyzes the role, functions, and prospects of higher education institutions in shaping the spiritual upbringing of young people. Spiritual education is a crucial factor in the sustainable development of society and the preservation of social values. Higher education not only equips students with professional knowledge but also serves as a leading institution in fostering national pride, patriotism, civic responsibility, moral norms, and respect for cultural heritage. The article examines the national youth policy, especially presidential decrees, educational reforms, and the effectiveness of spiritual and educational activities in universities. It also explores methodological approaches to spiritual upbringing, modern pedagogical technologies, the mentoring system, and the impact of the social environment. In conclusion, the article proposes suggestions and recommendations for strengthening spiritual education in higher education institutions.

Keywords: spiritual education, higher education, youth, pedagogical approach, national pride, civic consciousness, patriotism, social values, mentoring, educational activities, state policy, modern educational technologies.

Аннотация: В данной статье анализируется роль, функции и перспективы высших образовательных учреждений в процессе духовного воспитания молодежи. Духовное воспитание играет важную роль в устойчивом развитии общества и сохранении социальных ценностей. Высшая школа не только вооружает студентов профессиональными знаниями, но и выступает в качестве ведущего института в воспитании национальной гордости, патриотизма, гражданской ответственности, моральных норм и уважения к культурному наследию. В статье рассматриваются государственная молодежная политика, особенно указы Президента, реформы в сфере образования и эффективность духовно-просветительской работы в вузах. Также исследуются методические

подходы к духовному воспитанию, современные педагогические технологии, система наставничества и влияние социальной среды. В заключение предлагаются рекомендации по дальнейшему укреплению духовного воспитания в системе высшего образования.

Ключевые слова: *духовное воспитание, высшее образование, молодежь, педагогический подход, национальная гордость, гражданское сознание, патриотизм, социальные ценности, наставничество, просветительская работа, государственная политика, современные образовательные технологии.*

Kirish

Yosh avlodni har tomonlama yetuk, barkamol inson sifatida voyaga yetkazish har qanday davlatning ustuvor strategik maqsadlaridan biridir. Ayniqsa, bugungi globallashuv va axborot xurujlari kuchaygan davrda yoshlarning ma'naviy dunyosini boyitish, ularni milliy qadriyatlar, tarixiy meros va umuminsoniy axloqiy mezonlar asosida tarbiyalash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosati doirasida qator muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, 2017-yilda "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonunning qabul qilinishi, "Yoshlar daftari" tizimi, "Yoshlar akademiyasi" hamda "Yangi O'zbekiston universiteti" kabi tashabbuslarning yo'lga qo'yilishi — yoshlarning ma'naviy-ma'rifiy jihatdan rivojlanishiga alohida e'tibor qaratilayotganidan dalolat beradi. Oliy ta'lim tizimi esa bu jarayonda hal qiluvchi o'rinni egallaydi. Universitet va institutlar yoshlarning intellektual salohiyatini oshirish barobarida, ularning ma'naviy barkamolligini ta'minlashga xizmat qiluvchi muhim ijtimoiy institut sifatida maydonga chiqmoqda. Oliy ta'lim muassasalarida amalga oshirilayotgan ma'naviy-ma'rifiy ishlar, jumladan, "Ma'naviyat va ma'rifat" soatlari, ustoz-shogird tizimi, ijtimoiy-faol klublar va

ko'ngilli loyihalar orqali talabalar ongiga milliy va umuminsoniy qadriyatlar singdirilmoqda. Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarining yoshlar ma'naviy tarbiyasidagi roli, mavjud muammolar, ilg'or tajribalar hamda istiqboldagi takomillashtirish yo'nalishlari ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Oliy ta'lim tizimi yoshlarning nafaqat kasbiy, balki ma'naviy shakllanishida ham strategik ahamiyat kasb etadi. Talabalar hayotining muhim bosqichi bo'lgan universitet yillari ularning dunyoqarashi, axloqiy qarashlari va ijtimoiy faolligi shakllanadigan davr hisoblanadi. Shu bois oliy ta'lim muassasalarida ma'naviy-ma'rifiy ishlar davlat siyosatining ajralmas tarkibiy qismi sifatida qaralmoqda. Oliy ta'limda ma'naviy tarbiyaning normativ-huquqiy asosi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 6-apreldagi "Yoshlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va ularning ijtimoiy faolligini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-5047-sonli qarori, shuningdek, 2022–2026 yillarga mo'ljallangan "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi"da yoshlar bilan ishlash, ularning ma'naviy va axloqiy yetukligini ta'minlash bo'yicha aniq vazifalar belgilangani ushbu sohaning dolzarbligini ko'rsatadi. Mazkur hujjatlar asosida oliy ta'lim muassasalarida ma'naviy-ma'rifiy ishlar yo'lga qo'yilmoqda. Ma'naviy tarbiya shakllari va metodlari. Hozirgi vaqtda oliy ta'lim muassasalarida quyidagi shakllar orqali ma'naviy tarbiya amalga oshirilmoqda:

“Ma'naviyat va ma'rifat” darslari orqali talabalar ongiga milliy g'urur, vatanparvarlik, tinchliksevarlik kabi qadriyatlar singdirilmoqda;

Ustoz-shogird tizimi asosida har bir talabaga ma'naviy-ma'rifiy yo'nalishda rahbarlik qiluvchi murabbiy biriktirilmoqda;

Ijtimoiy loyihalar va to'garaklar orqali yoshlar o'z iqtidorini namoyon qilish, ijtimoiy muhitda faollik ko'rsatish imkoniyatiga ega bo'lmoqda;

Madaniy-ma'rifiy tadbirlar, kitobxonlik bellashuvlari, targ'ibot guruhlari faoliyati esa ular tafakkurini boyitishga xizmat qilmoqda. Oliy ta'limda ma'naviy tarbiya samaradorligiga ta'sir qiluvchi omillar. Ma'naviy tarbiyaning muvaffaqiyatli bo'lishi ko'plab omillarga bog'liq. Avvalo, bu – professor-o'qituvchilarning shaxsiy namunasi, ularning pedagogik va ma'naviy salohiyati, so'ngra ta'lim muhitining sog'lomligi, jamoat tashkilotlari bilan hamkorlik, ota-onalar bilan muloqotning yo'lga qo'yilishi va zamonaviy texnologiyalardan oqilona foydalanishdir. Ayniqsa, raqamli axborot makonining ta'siri kuchaygan hozirgi sharoitda talabalarni g'oyaviy immunitetga ega shaxslar qilib tarbiyalash dolzarb vazifadir.

Muammolar va ularni hal etish yo'llari. Ayrim holatlarda talabalar orasida befarqlik, ma'naviyatsizlikka moyillik, g'arazli g'oyalar ta'siriga tushish hollari kuzatilmoqda. Buning oldini olish uchun quyidagilar muhim:

ma'naviy-ma'rifiy ishlarni interaktiv va zamonaviy shakllarda tashkil etish;

har bir talabaning qiziqish va ehtiyojlaridan kelib chiqib individual yondashuvni kuchaytirish;

ijtimoiy tarmoqlarda sog'lom fikrli yoshlar qatlamini shakllantirish va ularni faol targ'ibotchilarga aylantirish;

darsdan tashqari madaniy muhitni rivojlantirish orqali ijobiy psixologik va axloqiy fondni yaratish.

Empirik tahlil

Yoshlarni ma'naviy tarbiyalashda oliy ta'lim muassasalarining amaliy faoliyatini o'rganish maqsadida 2024-yil davomida bir nechta O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida so'rovnomalar, kuzatishlar va yarimstrukturaviy intervyular asosida empirik tadqiqotlar olib borildi. Tadqiqotda Toshkent davlat pedagogika

universiteti, Samarqand davlat universiteti va Farg‘ona politexnika institutining 1–4-bosqichda tahsil olayotgan jami 450 nafar talaba hamda 50 nafar pedagog ishtirok etdi. Talabalar fikrlarining tahlili. So‘rovnoma natijalariga ko‘ra, talabalar ma‘naviy tarbiyaning quyidagi omillar orqali shakllanishini ta‘kidlashdi. Ushbu ma‘lumotlar oliy ta‘lim tizimida o‘qituvchi shaxsining ma‘naviy tarbiyada hal qiluvchi o‘rin tutishini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, oila va ijtimoiy muhitning ham o‘ziga xos ta‘sir kuchiga ega ekani ko‘rinmoqda. Pedagoglarning kuzatuv natijalari. Intervyu jarayonida pedagoglar talabalar orasida ma‘naviy befarqlik, tezkorlikka asoslangan qarorlar qabul qilish, axborotni chuqur tahlil qila olmaslik holatlari mavjudligini qayd etishdi. Shunga qaramay, so‘nggi yillarda talabalar orasida kitobxonlik madaniyatining oshgani, ijtimoiy loyihalarda ishtirok etishga bo‘lgan qiziqishning ortgani ham ijobiy tendensiya sifatida ta‘kidlandi. Real loyihalarning natijalari. Tadqiqot doirasida “Yoshlar va ma‘naviyat” mavzusida tashkil etilgan 8 ta davra suhbatlari va 5 ta ma‘naviy-ma‘rifiy seminar ishtirokchilarining faolligi kuzatildi. Har bir tadbirda o‘rtacha 120–150 nafar talaba ishtirok etdi va yakunda yozma fikr-mulohazalar to‘plandi. 80% talabalar bu kabi tadbirlar ularning fikrlash doirasi, axloqiy tushunchalari va milliy qadriyatlarga bo‘lgan munosabatini ijobiy tomonga o‘zgartirganini bildirgan. Xulosa va tahliliy umumlashma. Empirik ma‘lumotlar shuni ko‘rsatadiki, oliy ta‘lim muassasalari yoshlarni ma‘naviy tarbiyalashda muhim platforma sifatida xizmat qilmoqda. Biroq bu faoliyatni yanada tizimli va individual yondashuv asosida tashkil etish, raqamli texnologiyalar imkoniyatlaridan kengroq foydalanish, hamda talabalar bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri muloqotga asoslangan metodlarni kuchaytirish talab etiladi. Amaliy tajribalar shuni ko‘rsatmoqdaki, ijobiy natijaga erishish uchun nafaqat ta‘lim, balki tarbiya jarayonining ham markazida inson omili turishi zarur.

Xulosa

Yoshlarni ma'naviy tarbiyalash — bu nafaqat pedagogik jarayon, balki jamiyat taraqqiyoti, millat kamoloti va davlat barqarorligining kafolatidir. Oliy ta'lim tizimi esa bu jarayonning markaziy bo'g'ini sifatida ma'naviy-ma'rifiy faoliyatni uzluksiz va tizimli ravishda olib borishga mas'uldir. Tadqiqot davomida olingan nazariy va empirik natijalar shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim muassasalarida talabalarni intellektual rivojlantirish bilan bir qatorda ularning axloqiy va ma'naviy dunyosini shakllantirishga ham alohida e'tibor qaratilmoqda. Talabalarning ma'naviy tarbiyasiga ijobiy ta'sir etuvchi asosiy omillar sifatida pedagoglarning shaxsiy namunasi, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarning sifatli tashkil etilishi, ustoz-shogird tizimi, ijtimoiy loyihalar va kitobxonlik madaniyatining yuksalishi alohida ajralib turadi. Biroq, mavjud muammolar – zamonaviy axborot makonining noxolis ta'siri, talabalar orasida kuzatilayotgan befarqlik, ayrim pedagogik yondashuvlarning sustligi bu boradagi ishlarni yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatmoqda. Shu bois, oliy ta'lim muassasalarida quyidagi takomillashtirish choralari muhim deb hisoblanadi. Ma'naviy tarbiyada innovatsion va interaktiv metodlarni keng joriy etish. Har bir talabaga individual yondashuv asosida tarbiyaviy strategiyalar ishlab chiqish. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan ma'naviy-ma'rifiy ishlar uchun samarali foydalanish. Ijtimoiy tarmoqlarda yoshlar orasida sog'lom fikr va ijobiy qadriyatlarni targ'ib etuvchi faol kontent yaratish. Pedagoglarning kasbiy va ma'naviy kompetensiyalarini muntazam rivojlantirishga qaratilgan malaka oshirish dasturlarini kuchaytirish. Xulosa o'rnida aytish mumkinki, yoshlarning ma'naviy yetukligi – bu kelajak jamiyatining poydevori bo'lib, uni mustahkamlashda oliy ta'lim tizimi yetakchi rol o'ynaydi. Ma'naviy barkamol shaxsni shakllantirish esa faqatgina bilim berish emas, balki ongni yoritish, qalbni tarbiyalash bilan chambarchas bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008. – 180 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 3-fevraldagi PQ-4954-sonli qarori “O'zbekiston Respublikasida 2017–2021 yillarda Harakatlar strategiyasi to'g'risida”.
3. Rasulov A. Pedagogik mahorat va ma'naviy tarbiya asoslari. – T.: TDPU, 2020. – 212 b.
4. Xasanboyeva D. Ma'naviyat asoslari: Nazariya va amaliyot. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2019. – 195 b.
5. G'ofurov N. va boshqalar. Yoshlar bilan ishlashning psixologik-pedagogik asoslari. – T.: Innovatsiya, 2021. – 234 b.
6. O'zbekiston Respublikasi “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni. – 2020-yil, yangi tahrir.
7. Yusupov M.Q. Ma'naviyat va ma'rifat darslari. – T.: O'qituvchi, 2018. – 165 b.
8. Abdullaeva M. Oliy ta'limda tarbiyaviy ishlar tizimi. – T.: Iqtisod-moliya, 2022. – 148 b.
9. UNESCO. Education for Sustainable Development: A Roadmap. – Paris, 2020.
10. Narzieva N., To'xtayeva G. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ma'naviy tarbiya. – T.: Fan va texnologiya, 2021. – 172 b.